

רבי ישמעאל פרק רביעי עבודה זרה

ג.

עין משפט
נר מצוה

ב א מ"י פ"ח מהל
עבודת כוכבים הל"ט ט
סמך לאון מה חושע"י י"ד
סי קלט סעף ג:

רבינו חננאל

הכל אסורות. ואפילו
למאן דאמר אין עובדין
לשברין הני מילי בעבודת
כוכבים דלא אורחיה
לשברין אבל למרקוליס
דמעיקרא אבנים אבנים
הייא היינו אורחיה כי
פליגי רבי ישמעאל
וחכמי בסתמא. מקורבות
נמי בתוך ד' אמות
דאיכא למימר מיניה
נפל אסורות. כי פליגי
במרוחקות ר' ישמעאל
סבר עושין למרקוליס
קטן בצד מרקוליס גדול
דמעיקרא למרקוליס
אסורות שתיים דלא זמין
למרקוליס מותרות ורבנן
סברי אין עושין מרקוליס
קטן בצד מרקוליס גדול.
ולא שאני שלש ולא
שנא שתיים נראות עמו
אסורות שאין נראות עמו
מותרות. הא דתניא אבנים
שנשרו מן המרקוליס
לא תרצה רבא הכי.
אלא תימא שנשרו אלא
אימא שנמצאו. והא
תניא ר' ישמעאל אומר
אחת בתפיסה אחת כגון
שליש גובהה ביני ביני
אסורות. חיישינן דלמא
מן המרקוליס שרו. אבל
בשתיים בשתי תפיסות
כגון דאיכא גובהה ביני
ביני מותרות. שלש אפילו
מרוחקות אסורות. והא
תניא אלו חן אבני
בית קוליס אחת מיכן
ואחת מיכן ואחת על
גביהן. אוקמה רבא ההיא
בעיקר מרקוליס: בי ינאי
מלכא הרוב ואילו עובדי
כוכבים ואוקמו ביה
מרקוליס. ואתו אחרים
דלא פלחו למרקוליס
ושקלו לאבנים וחיפיה בהן
דריסין ורטיטיות. איכא
רבנן דהוו פרישי מהנהו
דריסין ורטיטיות א"ר
יותן בנן של קדושים והם
ר' מנחם ב"ר סימאי מהלך
בהן וזאן נפרושה מהן:
ירושלמי ט נחום איש
קדש קדושים עבר קומי
עבוד קומי וסמי עניניהו.
ומאן דפריש סבר כיון
דתקורבת עבודת כוכבים
הוקשה למת. מה מת אין
ילי טהרה עולמית. אף
תקורבת עבודת כוכבים
אין לה היתר עולמית.
ומאן דלא פריש סבר
אם היא תקרובת דעבודת
כוכבים כעין תקרובת
פניס. פ"י כגון קרבן
בהמה וכיוצא בה הוי
תקרובת ואם לאו לא הוי
תקרובת. אמר רב יוסף
בר אבא רבה בר ירמיה
אייית מתניא ביריה
עובד כוכבים שהביא
אבנים מן המרקוליס
וחיפה בהן דריסין

במקורבות אסורות. פירש בקונטרס מקורבות מאל כגון
בזמה או כזאי אמה דמינייה נפול מרוחקות
כלומר בתוך ד' אמות מותרות דלאו מינייה נפול ובסמוך פירש
בתפיסה אחת שאין הפסק בינים למרקוליס ואסורים לכולי עלמא
דכל תוך ד' אמות נראות עמו קרי (ר')
להס ופלוגמיהו דלעיל בתוך ארבע
אמות בשתי תפיסות דאיכא גובהה
דווי להו כמרוחקות דליכא למימר
מינייה נפול וקשה זה טובא מדא דלא
זו שיטת המלמוד שנשתנה הסברא
כך שמתחלה היינו סוברים היכא
דליכא גובהה קורא אותם בתוך ד'
אמות מרוחקות וליכא למימר מינייה
נפול ולצטוף נאמר כי ליכא גובהה
ודאי מינייה נפול ואפילו בתוך ד'
ועוד אי צליכא גובהה טעמא דשמי
אסורות משום דמינייה נפול ומאי
אירא שמים אסורות אפילו אחד נמי
וה"ל ר' ישמעאל אומר בתפיסה
אחת אפילו א' אסורה שלש אפילו
מרוחקות (ח') ועוד כיון דכל תוך ד'
אמות נראות קרי להו ואסורות אף
לרצנן למה אסור רבי ישמעאל
בתפיסה לו אסורות יותר מרצנן
היה לו לומר לשון נראות כמו רצנן
דהא אפי' רצנן מודו דנראות עמו
דהיינו בתפיסה לו אסורות (י) ועוד
דמשמע אף לפי המסקנה דמקורבות
לא פליגי דאפילו איכא גובהה אסורות
והכי נמי אמרינן לעיל דמקורבות לא
פליגי ולא הדך זיה תלמודא ודבר
תימה הוא דכיון שהן מקורבות כל כך
א"כ (י) הגבולין בקרוב למרקוליס
ממש היה ועודין אותן האצנים
כשנפלות אס כן הוה לן למימר שאם
הגובהה קרוב למרקוליס אפילו
מרוחקות אסורות כאלו לא היה
גובהה שכיון שעברו הגובהה מה
מויק להן הגובהה דלאו אילך מיהו
הא לא קשיא כולי האי דליכא למימר
דה"ק דמקורבות תוך ארבע וליכא
גובהה לכ"ע לא פליגי אי נמי כי
איכא גובהה ואצני המרקוליס אינם
גבוהים יותר כי אם מעט (ח) כשהם
נופלות אינם יכולות להסתרח לכן
נראה לפרש דלעולם כך היא הסברא
דבתוך ד' אמות נמי יש שאינן נראות
דקרי לעיל מרוחקות תוך ד' אמות
וה"פ כאן בתפיסה אחת דליכא גובהה
ותוך ד' אמות אע"ג שאינן נראות

במקורבות. (א) כגון בזמה וחזי אמה: **מרוחקות.** (ב) כגון
אמות דודאי לאו מינייה נפול: **עושין מרקוליס קטן.** כלומר דרכן
לעשות כן: **נראות עמו.** מקורבות מאל: **שאין נראות עמו מותרות.**
דלאו מינייה נפול: **אצנים שנשרו.** היינו צידוע: **נראות עמו.** אחת
היה עבודת כוכבים: **שאין נראות
עמו.** הווי להו שכריס: **הני שנמצאו.**
נראות עמו אסורות שממנו נפול
ושכריס דמרקוליס ודאי אסורין
כלאמרין: **שאין נראות עמו מותרות.**
דלאו מינייה נפול: **וסבר רבי ישמעאל
שמים.** בתוך ארבע אמותיו מותרות:
והפניא ר' ישמעאל אומר שמים
בתפיסה לו. וקמא תפיסה ד' אמות
וקמני אסורות: **בתפיסה אחת.** הא
דקמני אסורות בתפיסה אחת שאין
הפסק בינים למרקוליס ואסורה בין
לר' ישמעאל בין לרבנן דכל תוך ד'
אמות נראות עמו קרי ליה וצטוף
מרוחקות הוא דפליגי. והא דלוקימנא
לעיל פלוגמיהו בתוך ד' אמות ולר'
ישמעאל שמים מותרות ולרבנן ג'
נמי מותרות בשתי תפיסות כדמפרש:
דאיכא גובהה. תל מפסיק בינים
למרקוליס דווי להו כמרוחקות דליכא
למימר מינייה נפול הלכך לר' ישמעאל
שמים מותרות אבל ג' אסורות דעושין
מרקוליס קטן צדד מרקוליס גדול:
כפ"ג זו צדד זו: **עיקר מרקוליס.**
תחילתו אבל קטן הנעשה צדד הגדול
ועודין לו כל דהו: **ה"ג אמאי קרי**
ליה צנן של קדושים דלא איסתכל
צורסא דווא: מינן לתקורבה כו'.
והני תקורבה ניהו דהזורק אצן
למרקוליס זו היא עבודתו הלכך לאו
עבודת כוכבים עממה היא דמיסגי
להו ציטטול: **ענין פניס.** (א) זכמים
שצמקדש הוא דהו תקורבה כדכתיב
(שמות כב) זבח אללהים יתרה צלתי לה'
לצדו אלמלא דומה לפניו קרי זבח עבודת
כוכבים ואצנים אין ועודין להם) צפניס:
מותרות

בר יוסף א"ר מוני לתקורבת עבודת כוכבים שאין לה בטילה לעולם
שנאמר ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אין לו
בטילה לעולם אף תקורבת עבודת כוכבים אין לה בטילה לעולם
ומאן דלא פריש אמר בעיני פנים וליכא אמר רב יוסף בר אבא
איךלע רבה בר ירמיה לאתרון ואתא ואייתי מתניא ביריה (ז) עובד
כוכבים שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהן דריסין ורטיטיות

קאמר רבי ישמעאל דאפילו שמים אסורות דאל"ל מרקוליס קטן הם כיון שהם בתוך ד' אמות ודוקא שמים אבל אחת מותרת דצדיק
נראות מיירי ואחת מרקוליס לא עבדי והא דקאמר לעיל לר' ישמעאל צ' מותרין מיירי צ' תפיסות כגון דאיכא גובהה וכיון דאיכא
גובהה אין לאסור צ' דלא שכיח לעשות מרקוליס קטן צדד גדול היכא דאיכא גובהה צינמים אבל שלש אסורות אפילו איכא גובהה דיין
שהן זו צדד זו מוכחא מילתא דמרקוליס עבדינהו ורבנן סברי ל"ש תפיסה אחת ל"ש שתי תפיסות ל"ש שנים ל"ש שלש נראות אסורות אינן
נראות מותרות דאין עושין מרקוליס קטן צדד מרקוליס גדול ולעיל ס"ד (ב) כן דמקורבות הרבה שנראות עמו כ"ע לא פליגי דאסורות
ואפילו אחת כי פליגי דמרוחקות פירוש שאינן נראות קס"ד דמרוחקות הרבה קאמר יותר מארבע אמות ופריך והא צדד מרקוליס קמני
ומסיק צדד ד' אמות קמיפליגי דר' ישמעאל סבר משה דמוכחא מילתא דהוא מרקוליס דעושין קטן צדד גדול אע"ג דאין נראות עמו
(א) אבל שמים לא כיון דאיכא גובהה כדמסיק אבל שלש אע"ג דאיכא גובהה עושין דוקא תוך ד' אמות דמניי צדד מרקוליס והא דמניי צברייתא
שלש אפי' מרוחקות כיון דאין נראות עמו צבדיל הגובהה מרוחקות קרי להו: **וסבר ר' ישמעאל שתיים מותרות.** פ"י בתוך ארבע
אמות ונראה לי דה"ה דהוה מצי לתקשיי וסבר ר' ישמעאל ג' חוץ לד' מותרות ולפי המסקנה נראה ודוק: **אבני בית קוליס.** הקשה
ר"מ היאך מוכיחין שמה כיון שאינה כמזבה דמורה דצפיק ד' מיתות (סנהדרין דף סג.) משמע דעבר אושס אלהים אחרים לא מזכירו
ואור"ת דקילוס לשון צבה שמה וחכמים כנו אותה קוליס לשון לעג וקלס (תהלים מד פסוק ד) וזהו מרקוליס חילוף קילוס לשון מר דשחוטת
פרק גיד הגשה (מולין דף טז.) מר דכנתא (בבביות ד'.) א: **ה"ג** בנן של קדושים מהלך עליהם. לשון יחיד וכן בסמוך אפילו צורתא
דווא לא מסתכל דארצי מנחם גופיה קאי ולא עבדי אצני ואמו כדאיתא פ"ב דהוא מרקוליס פ"ב דמועד קטן (דף כה.) כד נח נפשיה דר' מנחם דר' סימאי
איתמני כל צילמיהו משום דלא איסתכל צורתא דווא ואת' מה חסדיות איכא צוה הא אמרינן פרק שואל (שבת דף קמט.) דיוקנה עלמא
אסורה להסתכל אפי' בחול כדכתיב אל תפנו אל האלילים ושמה צורתא דווא סרגיל נראות בה מדיר לא שייכא בה הפגעה והפגעה
לא מסתכל א: **בעינין בעין פנים וריבא.** פירש רבי שמואל צס רבי שלמה חזק לשובו (ב) מן זביחה דפניס וה"ה לכל שאר תקרובת
דמוצה כגון קיעור וניסוך וכל העולים לגבי מוצת מיקרו תקרובת עבודת כוכבים לענין שאין יכולין ליצטול והם כל מיני מאלכל ודכתיב נמי
בתמני' (ח) ימות שמיים ושלמות הלכך הוי אצנים לא הוי תקרובת מיהו אסתורי הוא דמתמקרי משום דנעשים עבודת כוכבים עממה דלקמן
בשמעתין (דף נא.) ובעבודת כוכבים מהני ציטול והא צטול דחפו צהן דריסין ושמיטין מהכא דהני נרות של שעה שמביאין דוויין
לעבודת כוכבים ומדליקין צפניהם ומשכיבין הכומר מכרס או נחנס לישראל מותר בהגהה ממנה נפשא אי תקרובת עבודת כוכבים הוי אפי'

(א) צ"מ כה"ה: (ב) פסחים
קד. א. (לקמן כה"ה.) (ד) לעיל
מב. ומספ"י ספ"י ע"ש.
(ה) זבחה דרש"י. (ו) נ"ע"ש
מו"ס סנהדרין סד. ד"ה
מרקוליס ומו"ס צ"מ כה:
ד"ה כה"ה. (ז) נ"ע"ש מו"ס
שבת קמט. ד"ה דיוקנה.
(ח) לקמן נא"ה.

תורה אור השלם

1. ויחמדו לבעל פעור
ויאכלו זבחי מתים:
תהלים קי כח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה במקורבות
מאל כגון בזמה:
(ב) ד"ה מרוחקות
כלומר בתוך ארבע
אמות: (ג) ד"ה ענין פניס
ענין זכמים: (ד) תוספות
ד"ה במקורבות וכו' קרי
ליה ופלוגמיהו וכו'
שנשתנה הסברא כל כך
(ה) בא"ד אפי' מרוחקות
אסורות ועוד כיון:
(ו) אמרין ועוד דמשמע
אף לפי המסקנה. י"ב
וממה דהך קושיא גם
לפירושה קשיא ותיק להך
הא דמתלהי תפוס' בסמוך
ונמה מקום לקושיא וז'
לשקטו' אפקשי':
(ז) בא"ד א"כ הגובה
בקרו' למרקוליס ממש
היה וסבר עבדו אצן
האצנים כשנפלות אצן
והי' כאלו לא היה גובה
שכיון שנעבדו האבנים
מה מויק להן וכו' דה"ק
למקורבות תוך ד'. י"ב פ"י
דלמסקנה היא מקורבות
ומרוחקות דלעיל אפי'
ואפי' תוך ד' (ונדל"ב)
גובה מקורבות קרי ליה
וה"ה אסורות) היכא
דאיכא גובה מרוחקות קרי
ליה ופליגי: (ח) בא"ד
אם מעט דכשהו:
(ט) אמרין ועיל ס"ד הכי
במקורבות: (י) אמרין
עמו:
ג'ע"ג דאין נראות עמו
אסורות אבל: (יא) ד"ה
ענין וכו' חז"ל כעין
זביחה:

מוסף רש"י

שי"ד לעמוד קודם
נטל ממונה עצים. מן
האשירה (לעיל טס.).
חדש ירחן. שהיה נהנה
והזמון חלמינו הנהה
(טס.). ישן. שכבר הזמון
ואין יסוקו לחוק אלא
לחשיב. ירוץ. עלה אצו
ביסקט וכו' ומנאל אלא
נהנה (טס.). אפה בר את
הפת. בין כמדש שלטנו
וחור ויסוקו צבלי היתר.
בין צבלין ביסקט על ע"י
אסור. הוי ליה בתרייהו
זה חוה גורס. שהפת
שנאפית צו כמדש ביסקט
שע צבלי ע"י גורס דאסור
שנחמקו צבלי היתר
מחלמינו וגורס היתר
דהאי ביסקט (טס.). וילך
הנאי ליה המלה. הפת
אסורה לר"ח עד וילך הפת
דמי עולם דאסור ע"י
החלל (טס.). ובניין 109 פסחים
(כז.). ששיפה עבודת
כוכבים לצרבו. שפירן
לשפלין להסק בשפיהם
(לעיל טב.). היא
ושפאיה מותרין. היא
בגולה עובד כוכבים כיון
ששיפה לצרבו (טס.).
לצרבה. לימות. (טס.).
ושפאיה מותרין.
דמחוק ויקן להו ולא פלה להו
מקוליס. היא שם ע"ז (ב"ב כה.). אחת מוכאן ואחת מוכאן.
והשלישית מלה על זה ומלה על זה (טס.). מן המרקוליס. יש עבדים שעובדין לגל של אצנים וקורין לה מקוליס וכל האל ויקל לה אכן
היא עממה (לעיל טב.).